

УДК 657.1:658.15

**СТРУКТУРУВАННЯ ОБЛІКОВИХ ДАНИХ ДЛЯ ВИЗНАЧЕННЯ
ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВ**

Дзьобко Ірина Петрівна, к.е.н., доцент,
Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця, м. Харків, Україна

Анотація — розглянуто обліково-аналітичне забезпечення управління стійкістю підприємства та проаналізовано його відповідність щодо забезпечення фінансової стійкості. Виявлено відсутність синергетичного підходу у наявних механізмів оцінки сталого розвитку підприємства. Зазначено, що зміна реальної вартості чистих активів і чистих пасивів описує ринкову динаміку фінансового стану підприємства. Запропоновано схему оцінки реального фінансового стану.

Ключові слова — обліково-аналітичне забезпечення, стійкість, фінансовий моніторинг, фінансовий стан.

В умовах збільшення значущості стратегічного управління діяльністю підприємств різко зростає актуальність інформаційно-аналітичного забезпечення. Будь-який суб'єкт господарювання ставить своєю метою збільшення вартості бізнесу та нейтралізації негативних зовнішніх чинників сталого розвитку. І в цьому відношенні використання інструментів обліку має важливе і актуальне значення.

Вивчення питань обліку, фінансових механізмів та сталого розвитку підприємств присвячені роботи Алчерга А. [1], Бернстайна П. Л. [2], Багатої І. Н. [3], Джорнона Ф. [4], Інґліс-Тейлора Е. [5], Найта Р. і Прітті Д. [6] та інших вітчизняних і зарубіжних авторів.

Проблема полягає в тому, що в кожному з перерахованих джерел розглядається тільки один з аспектів аналізу наявних механізмів і відсутній синергетичний підхід, що дозволяє виробити узагальнену методіку оцінки сталого розвитку підприємства.

Метою даної роботи є аналіз обліково-аналітичного забезпечення сталого розвитку підприємства, виявлення адекватного цьому процесу комплексу інструментів за оцінкою структури, динаміки і факторів, що визначають даний процес.

При дослідженні рівня сталого розвитку підприємств доцільно використовувати методи стратегічної діагностики; індивідуальні та узагальнюючі коефіцієнти і показники добробуту; прогнозні та ситуаційні бухгалтерські узагальнення; оцінка інтегрованих ризиків тощо.

Розгляд фактів господарського життя і перспектив розвитку підприємства з урахуванням дослідження бізнес-середовища вимагає систематичного дотримання балансу між поточними ресурсними потребами підприємства і його поточними ресурсними можливостями з урахуванням специфіки процесів розвитку споживання ресурсів і особливостей ринку. При цьому необхідно наявність стабільності, що розуміється як сталість у діяльності або в подальшому розвитку суб'єкта при відсутності різких коливань внутрішнього (ендогенного) характеру. У той же час наявність значних коливань зовнішнього (екзогенного) характеру тих або інших чинників навколишнього середовища не завжди можуть призводити до зростання нестійкості. Крім цього, економічна стійкість обумовлена не тільки співвідношенням факторів зовнішнього і внутрішнього характеру, але і стадіями життєвого циклу підприємства.

Процес забезпечення стійкості підприємства представляє собою комплекс організаційних, технічних і методичних заходів, спрямованих на виявлення і попередження загроз стабільному розвитку, що протидіє реальним чи можливим негативним факторам. Безпосередньо ж процес забезпечення стійкості являє собою реалізацію специфічних механізмів вдосконалення роботи підприємств. Найчастіше стійкість пов'язують із стійкістю фінансування, стійкістю валюти, стійкістю грошового обігу, стабільністю цін, хоча на практиці використовуються поняття і показники фінансової стійкості. Стосовно до господарюючих структур дана категорія виражає стабільність їх фінансового положення, відображає збалансованість фінансів, ліквідність, активність, наявність необхідних резервів.

Разом з тим практичне застосування методів аналізу і прогнозування фінансово-економічного стану підприємств продовжує відчувати ряд ускладнень теоретичного, методичного і навіть організаційного характеру. Діючі нині коефіцієнти фінансового стану характеризуються явним перекосом в бік неплатоспроможності. Відсутній економічно обґрунтований механізм, а значить і алгоритм досягнення коефіцієнта поточної ліквідності більше встановленого рівня. Коефіцієнт ліквідності встановлюється для всіх підприємств без якої-небудь прив'язки за галузевою ознакою, за масштабами виробництва, а поява найближчим часом галузевих коефіцієнтів представляється нереальним. Крім цього, незважаючи на внесені в бухгалтерську і статистичну звітність зміни, галузеві коефіцієнти не мають спеціальних розділів з оцінки

фінансового стану підприємства. Тому вкрай доцільним, з точки зору забезпечення моніторингу фінансового стану є використання чотирьох видів обліку:

- а) фінансового обліку для забезпечення отримання інформації в цілому по підприємству;
- б) управлінського обліку, що формує інформаційне забезпечення підприємства в розрізі фракталів часу і простору;
- в) стратегічного обліку, що дозволяє використовувати інформаційне поле для цілей прогнозування тенденцій подальшого розвитку.

Фінансова стійкість, будучи складовою економічної стійкості, вимагає своєї внутрішньої деталізації: по-перше, виділення систем загальної фінансової стійкості, що враховує вплив зовнішніх факторів і, по-друге, фінансової стійкості, орієнтованої на внутрішні аспекти функціонування підприємства.

Іншою відмінною рисою формування модельних схем оцінки фінансової стійкості підприємства є орієнтація на запобігання кризових явищ. Аналіз оцінки кризових явищ показує, що моніторинг, заснований на даних фінансового обліку, як правило, відображає лише заключні етапи кризи, а саме: криза результатів, фінансового стану, ліквідності, а також банкрутства. Використання елементів стратегічного моніторингу фінансового стану дозволяє вжити заходів і запобігти (зменшити) ознаки кризи: збої за окремими сегментами діяльності, включаючи зовнішні сегменти, окремі види діяльності, сегменти стратегічної активності та ін. [4].

Інформаційне забезпечення моніторингу фінансового стану і стійкості повинно містити джерела інформації, що відображають зовнішні і внутрішні показники фінансової звітності, а також враховувати релевантність інформаційних даних і давати систему узагальнюючих показників, що дозволяють визначити зони фінансової стійкості (фактичну, прогнозну, планову) й досягнуті результати.

Найбільшою мірою врахувати і оцінити ті чи інші аспекти стійкості можна при використанні трьох груп показників, заснованих на застосуванні похідних балансових звітів, мережевих систем і інструментів бухгалтерського обліку. Так, зазначені інструменти бухгалтерського обліку дозволяють дати прогнози основних напрямів стратегічної активності (стратегічний балансовий звіт), довгострокового прогнозування (прогнозний балансовий звіт) та короткострокового прогнозування (ситуаційний балансовий звіт). Більш того, в системі балансових оцінок будуються індивідуальні та узагальнюючі коефіцієнти, які орієнтовані на чисті активи і пасиви та виступають у ролі показників добробуту.

Економічна орієнтація облікової інформації може бути розділена на три напрямки: макроекономічну, де жорстко виділено пріоритет, мікроекономічну (збалансованість інтересів підприємства, держави і населення) і соціальну, де в першу чергу пріоритет віддається інтересам населення. Центральна ідея мікроекономічного підходу полягає в тому, що сукупна вартість товарів і послуг компанії повинна бути меншою від ціни їх реалізації, що дозволяє забезпечити довгострокову рентабельність і тим самим гарантувати виживання підприємств в умовах конкурентної боротьби. Дана точка зору активно підтримується обліковими школами Німеччини та Голландії. Важливе місце в цьому відношенні займає так званий прогнозний моніторинг, який може бути організований за внутрішніми і зовнішніми сегментами діяльності з аналітичним забезпеченням прогнозування за головним аспектам стратегічної активності (стратегічний баланс), довгострокового і короткострокового прогнозування (прогнозний і ситуаційний балансові звіти). Зміна реальної вартості чистих активів і чистих пасивів описує ринкову динаміку фінансового стану підприємства. Узагальнюючи сучасні методики, отримуємо схему оцінки реального фінансового стану:

$$P_{fc} = (ЧА_1 - ЧА_0 + K_d - D) + (П - Z_n) \quad (1).$$

- де P_{fc} – реальний фінансовий стан;
- $ЧА_1$ – чисті активи на кінець періоду;
- $ЧА_0$ – чисті активи на початок періоду;
- K_d – додатковий капітал;
- D – дивіденди;

П – продаж;

$Z_{п}$ – собівартість продажів.

При організації фінансового моніторингу сталого економічного розвитку підприємства вартість останнього повинна бути виражена в реальній оцінці, в якості якої може виступати ринкова або справедлива оцінка. В якості таких оцінок виступають: а) ринкова, справедлива, заставна, ліквідаційна; б) продажні ціни деяких статей активів; в) дисконтована вартість грошових коштів; г) капіталізація вартості грошових надходжень; д) оцінка прибутковості фірми в ринкових цінах на одну акцію.

Слід зазначити, що моніторинговий та ситуаційні балансові звіти дозволяють використовувати ринкову, справедливу, заставну та ліквідаційну оцінку, тоді як система моделей, агрегатів, коефіцієнтів, а також моделей нечітко множинного виду, орієнтовані лише на балансову оцінку.

Таким чином, аналіз підходів до оцінки і прогнозування сталого розвитку підприємства на основі обліково-фінансових індикаторів показує, що в рамках практичної діяльності розглянутий комплекс інструментів дозволяє вирішити завдання, пов'язані з підвищенням управління стійкістю в коротко- та довгостроковому періодах. Побудова моделей сталого розвитку, що базуються на ситуаційному балансовому прогнозуванні і виробничих моніторингових оцінках, дає можливість приймати найбільш ефективні тактичні і стратегічні рішення, піти від констатації економічних ситуацій в минулому й істотно підвищити релевантність прийнятих рішень. В подальших дослідженнях необхідно розробити алгоритми для різних сценаріїв фінансової стійкості підприємства з урахуванням запропонованих механізмів її оцінки.

Список використаної літератури

1. Алчерг А. Управленческий учет: принципы и практика / Пер. с англ. – М. : Финансы и статистика, 2002. – 952с.
2. Бернштейн, П. Освободительная борьба с неопределенностью / П. Бернштейн // Управление рисками / под ред. Дж. Пикфорда. – М. : Вершина, 2004. – С. 8–22.
3. Богатая И.Н. Стратегический учет собственности предприятия. Серия «50 способов». Ростов н/Д.: «Феникс», 2001. – 320 с.
4. Джорнон Ф. Стоимость, риск и контроль: динамический процесс, нуждающийся в интеграции // Пикфор Дж. Управление рисками / Пер. с англ. О. Н. Матвеевой. – М. : «Вершина», 2004. – 352 с.
5. Инглис-Тейлор Э. Производные финансовые инструменты: Словарь пер. с англ. – М. : ИНФРА-М, 2001. – 224 с.
6. Найт Р., Притти Д. Философия риска: стоимость компаний и ее руководитель // Пикфор Дж. Управление рисками / Пер. с англ. О. Н. Матвеевой. – М. : ООО «Вершина», 2004. – 352 с.

Автори

Дзьобко Ірина Петрівна, доцент кафедри бухгалтерського обліку, Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця, iryna.dzebk@hneu.net.